

24.01.2025

KURUL KARARI

Başvuru Numarası : 2024/1039
Toplantı Tarihi/Sayısı : 03.12.2024/237
Karar Numarası : 2024/1215
Başvuran : E.G.Ö.
Başvuran Vekili : -
Adres :

Muhatap Kurum/Kişi : 1) İçişleri Bakanlığı Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü
2) Antalya İl Nüfus ve Vatandaşlık Müdürlüğü
3) Kepez İlçe Nüfus Müdürlüğü

Muhatap Adres :

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru; başvuranın evlenmeden önceki soyadını eşinin soyadı olmaksızın, tek başına kullanamamasının ve sadece bekarlık soyadını içeren kimlik kartı düzenlenmemesinin cinsiyet temelinde ayrımcılık oluşturduğu iddiasına ilişkindir.

II. İNCELEME SÜRECİ

2. Başvuran, başvuru dilekçesinde özetle:

a. 21/1/2012 tarihinde yapmış olduğu evlilik sonucu isminin E.G.Ö. olduğunu,

b. 8/3/2024 tarihinde kayıtlı olduğu Antalya Kepez İlçe Nüfus Müdürlüğüne verdiği dilekçe ile 21/1/2012 tarihinde yaptığı evlilik öncesi kullandığı bekarlık soyadını tek başına kullanmak istediği ve tarafına sadece bekarken kullandığı soyadını içeren yeni bir kimlik kartı düzenlenmesi talebinde bulunduğunu,

c. Avukat olduğunu ve mesleğinin başından beri evlenmeden önceki bekarlık soyadı ile tanındığını,

ç. 24/5/2024 tarihinde Antalya Valiliği İl Nüfus Müdürlüğü tarafından gönderilen e-posta aracılığı

ile 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu (TMK)'nin 187'inci maddesi gereğince bekarlık soyadının tek başına kullanamayacağını kendisine bildirildiğini,

d. Anayasa Mahkemesinin (AYM) 22/02/2023 tarihli, E. 2022/155, K. 2023/38 sayılı Kararı ile evli kadının bekarlık soyadını tek başına kullanamamasının Anayasa'nın 10'uncu maddesinde yer alan eşitlik ilkesine aykırılık teşkil ettiği hükmüne varıldığını,

e. İlgili kararda “(...) evlenmeden önceki soyadının evlendikten sonra da tek başına kullanılması bağlamında kadın ve erkek arasında kuralla öngörülen farklı muamelenin nesnel ve makul bir temele dayanmaması sebebiyle eşitlik ilkesini ihlal ettiği” hükmüne yer verildiğini,

f. Kadın olması nedeniyle yapmış olduğu söz konusu başvurunun ülkemizde herhangi bir erkek tarafından yapılmasının söz konusu olmadığını, AYM'nin ilgili kanun maddesi hakkında yaptığı norm denetimi sonucunda verdiği iptal kararına karşın evlenmeden önceki soyadının kullanılmasına izin verilmemesinin Anayasa'nın 10'uncu maddesinde düzenlenen eşitlik ilkesine aykırılık teşkil ettiğini iddia etmiş; söz konusu ihlalin durdurulmasını ve muhatap Kurum tarafından sadece bekarlık soyadını içeren kimlik kartının düzenlenerek tarafına verilmesini talep etmiştir.

3. Kurumumuza yapılan başvuru akabinde başvuranın talepte bulunduğu Kepez İlçe Nüfus Müdürlüğüne yazı yazılarak başvuranın dilekçesinde ileri sürdüğü iddialar hakkında her türlü bilgi, belge ve yazılı görüşün sunulması talep edilmiştir.

4. 11/6/2024 tarihli ve ... sayılı yazı ile başvuranın Kepez İlçe Nüfus Müdürlüğüne vermiş olduğu dilekçe, dilekçesi gereği görüş isteme yazısı ve Antalya İl Nüfus ve Vatandaşlık Müdürlüğünden gelen görüş yazısı ile dilekçe sahibine verilen cevabi yazıların bir örnekleri tarafımıza sunulmuştur.

5. Kepez İlçe Nüfus Müdürlüğü tarafından Kurumumuza gönderilen cevap içeriğinde başvuru içeriğindeki konuya dair bir hukuki değerlendirmenin/kurumsal görüşün bulunmadığı anlaşıldığından, Antalya Kepez İlçe Nüfus Müdürlüğüne tekrar dış yazı yazılarak söz konusu cevaplarını yazımız içeriğinde talep edilen hususlar çerçevesinde gözden geçirmesi talep edilmiştir.

6. Akabinde, Kepez İlçe Nüfus Müdürlüğünden gelen 26/6/2024 tarihli ve ... sayılı yazı ile konu hakkında taraflarına ulaşılmış herhangi bir talimat bulunmadığından, müdürlüğün bağlı olduğu üst kurum olan Antalya İl Nüfus ve Vatandaşlık Müdürlüğünden istenen görüş ile gerekli bilgilendirme yapıldığı ifade edilmiştir.

7. Antalya İl Nüfus Müdürlüğü tarafından 2/7/2024 tarihli ve ... sayılı yazı ile başvuranın dilekçesinde belirttiği konu ile ilgili olarak yapılacak işlem safahatının bildirilmesi hususunda İçişleri Bakanlığı Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğünden görüş istendiği görülmüştür.

8. Muhatap İçişleri Bakanlığı Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğünden alınan 9/7/2024 tarihli ve ... sayılı yazılı görüşte:

a. AYM'nin 22/02/2023 tarihli, E. 2022/155 Esas, K. 2023/38 sayılı kararı ile 4721 sayılı TMK'nın 187'nci maddesinin iptal edildiği, konu ile ilgili mevzuat çalışmalarının devam ettiği,

b. 8/5/2020 tarihli ve 2505 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararı ile yayımlanan Nüfus Hizmetleri Uygulama Yönetmeliğinin "Evlenen kadının soyadı" başlıklı 24'üncü maddesinde yer alan "Evlenen kadın, kocasının soyadını alır. Kocasının soyadı ile birlikte önceki soyadını da kullanmak isteyen kadın, bu isteğini evlenme sırasında yazılı olarak evlendirme memurundan, evlenmeden sonra ise yazılı olarak veya e-başvuru ile nüfus müdürlüğünden talep edebilir." şeklindeki hükmün geçerliliğini koruduğu,

c. Bu nedenle; TMK'nın 187'nci maddesinde yeniden bir düzenleme yapıncaya kadar Nüfus Hizmetleri Uygulama Yönetmeliğinin 24'üncü maddesine göre işlem yapılmaya devam edilmesinin uygun olacağı değerlendirildiği ifade edilerek başvuranın dilekçesinde belirttiği cinsiyet temelinde ayrımcılık iddialarının Genel Müdürlüğün görev alanına girmediği ve bu hususta bir yazılı görüş sunulmadığı ifade edilmiştir.

9. Muhatabın yazılı görüşüne karşı sunulan yazılı görüşte başvuran özetle:

a. AYM'nin 22/02/2023 tarihli, E. 2022/155 Esas, K. 2023/38 sayılı kararı ile kadının kocasının soyadını almasına ilişkin TMK'nın 187'nci maddesinin iptal edildiğini,

b. 28/4/2023 tarihinde Resmi Gazete'de yayımlanan ve 28/1/2024 tarihinde yürürlüğe giren bu karara, Anayasa'nın 153'üncü maddesi gereğince hem gerçek kişilerin hem de tüm kamu kurum ve kuruluşlarının uyma zorunluluğu bulunduğu,

c. Muhatap İçişleri Bakanlığı Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğünün cevabının açıkça Anayasa'nın 10'uncu maddesini ve Anayasa'nın 153'üncü maddesini ihlal eder nitelikte olduğunu,

ç. Söz konusu AYM kararının Resmi Gazete'de yayımlandığı tarihin 28/4/2023 olduğunu, yasama erkinin 9 ay içinde bu konuda AYM ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) kararlarına uygun, yeni bir düzenleme yapması gerektiğini, ancak aradan uzunca bir süre geçtiğini ve bu konuda yeni bir düzenleme yapılmadığını, aslında gelinen noktada yeni bir düzenleme yapılmasına gerek de olmadığını,

d. TMK'da boşanmanın ardından ebeveynlere ortak velayet ile ilgili bir düzenleme olmadığı halde AİHM kararları doğrultusunda, mahkemelerce ortak velayet kararı veriliyor ise talep ettiği konuda da tarafına yalnızca bekarlık soyadını içeren yeni bir kimlik verilmesi önünde hukuki engel bulunmadığını,

e. TMK'nın iptal edilen 187'nci maddesi ile Nüfus Hizmetleri Uygulama Yönetmeliğinin 24'üncü maddesinin üç cümlesinin birebir aynı olduğunu, dolayısıyla TMK'nın 187'nci maddesinin aynısı olan Nüfus Hizmetleri Uygulama Yönetmeliğinin 24'üncü maddesindeki bu üç cümlelerin de hukuken hükmünün kalmadığını, bu hükümlerin de Anayasa'nın 10'uncu maddesine aykırılık teşkil ettiğini, fiilen yürürlükten kalkmış uygulanma olanağı kalmamış olan yönetmelik hükmünün gerekçe gösterilmesinin

kabul edilemeyeceğini,

f. TMK’da boşanmanın ardından ortak velayete ilişkin bir hüküm yer almadığı halde, ilk derece mahkemelerinin boşanmanın ardından ortak velayet kararlarının Nüfus Müdürlükleri tarafından sisteme işlenmesi örneğinden hareketle AYM’nin 22/2/2023 tarihli E. 2022/155 Esas, K. 2023/38 sayılı kararının da muhatap Kurumlarca evleviyetle uygulanması gerektiğini iddia etmiş;

g. Evli bir kadın olarak evli erkeklerle eşit muamele görme hakkının güvence altına alınmasını, ayrımcılığın tespitini, tekrarın önlenmesini, ihlalin sona erdirilmesini ve sonuçların giderilmesini ve tarafına sadece bekarlık soyadının yer aldığı yeni bir kimlik kartı verilmesini talep etmiştir.

III. İLGİLİ MEVZUAT

9. Anayasa'nın Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın “*Yasama yetkisi*” başlıklı 7’nci maddesi şöyledir:

“Yasama yetkisi Türk Milleti adına Türkiye Büyük Millet Meclisindedir. Bu yetki devredilemez.”

10. Anayasa’nın “*Türkiye Büyük Millet Meclisinin görev ve yetkileri*” başlıklı 87’nci maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

“Türkiye Büyük Millet Meclisinin görev ve yetkileri, kanun koymak, değiştirmek ve kaldırmak”

11. 20/4/2016 tarihli ve 26960 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan 6701 sayılı Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu Kanunu'nun “*Amaç ve kapsam*” başlıklı 1’inci maddesi şöyledir:

“Bu Kanunun amacı; insan onurunu temel alarak insan haklarının korunması ve geliştirilmesi, kişilerin eşit muamele görme hakkının güvence altına alınması, hukuken tanınmış hak ve hürriyetlerden yararlanmada ayrımcılığın önlenmesi ile bu ilkeler doğrultusunda faaliyet göstermek, işkence ve kötü muameleyle etkin mücadele etmek ve bu konuda ulusal önleme mekanizması görevini yerine getirmek üzere Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumunun kurulması, teşkilat, görev ve yetkilerine ilişkin esasların düzenlenmesidir.”

12. 6701 sayılı Kanun’un “*Kurumun görevleri*” başlıklı 9’uncu maddesinin birinci fıkrasının ilgili bentleri şöyledir:

“(1) Kurumun görevleri şunlardır: (...) f) İnsan hakları ihlallerini resen incelemek, araştırmak, karara bağlamak ve sonuçlarını takip etmek. g) Ayrımcılık yasağı ihlallerini resen veya başvuru üzerine incelemek, araştırmak, karara bağlamak ve sonuçlarını takip etmek. (...)”

13. 6701 sayılı Kanun’un “*Başvurular*” başlıklı 17’nci maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

“(4) Yasama ve yargı yetkilerinin kullanılmasına ilişkin işlemler, Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu kararları ile Anayasanın yargı denetimi dışında bıraktığı işlemler başvurunun konusu olamaz.(...) (9) İşleme konulamayacak başvurular ve gerekçeli kabul edilmezlik kararları ile başvuruya ilişkin diğer usul ve esaslar yönetmelikle düzenlenir.”

14. 24/11/2017 tarihli ve 30250 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu Kanununun Uygulanmasına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik’in “Başvurunun konusu” başlıklı 31’inci maddesi şöyledir:

“Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu Kanunu kapsamında cinsiyet, ırk, renk, din, dil, inanç, mezhep, felsefi ve siyasi görüş, etnik köken, servet, doğum, medeni hal, sağlık durumu, engellilik ve yaş temellerine dayalı ayrımcılık yasağı ihlalleri başvurunun konusunu oluşturur.”

15. Mezkûr Yönetmelik’in “Başvuru konusu teşkil etmeyecek işlem ve kararlar” başlıklı 40’inci maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

“(1) Yasama ve yargı yetkilerinin kullanılmasına ilişkin işlemler, Hâkimler ve Savcılar Kurulu kararları ile Anayasanın yargı denetimi dışında bıraktığı işlemler başvurunun konusu olamaz.”

16. Mezkûr Yönetmelik’in “Ön incelemenin yapılması” başlıklı 48’inci maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

“(1) Kuruma yapılan başvurular, inceleme ve araştırmaya geçilmeden önce ön incelemeye tabi tutulur ve sonucunda; a) Kurumun görev alanına girip girmediği, (...) yönlerinden incelenir.”

17. Mezkûr Yönetmelik’in “Ön inceleme üzerine verilecek kararlar” başlıklı 49’uncu maddesinin altıncı fıkrası şöyledir:

“Ön inceleme şartlarının bulunmadığının sonradan anlaşılması hâlinde de incelenemezlik, gerekçeli kabul edilmezlik veya gönderme kararı verilir.”

18. Mezkûr Yönetmelik’in “Gerekçeli kabul edilmezlik kararı” başlıklı 67’nci maddesi şöyledir:

“(1) Ön inceleme aşamasında, başvurunun açıkça dayanaksız olup olmadığı, başvurunun hakkın kötüye kullanımını teşkil edip etmediği, ayrımcılık yasağı ihlalinde kaynaklanan bir zararın bulunup bulunmadığının tespiti açısından incelenebilirliğin esasla birlikte incelenmesi kararlaştırılan başvurulara ilişkin esas inceleme ve araştırma aşamasında söz konusu koşulları taşımayan başvurularla ilgili gerekçeli kabul edilmezlik kararı verilir.

(2) Ön inceleme aşamasında incelenebilir bulunan ya da incelenebilirliği esasla birlikte incelenmesi ve araştırılması kararlaştırılan başvuruların 48’inci maddede belirtilen gerekli

koşulları taşımadığının anlaşılması halinde de bu başvurularla ilgili gerekçeli kabul edilmezlik kararı verilir.”

IV. DEĞERLENDİRME VE GEREKÇE

19. 6701 Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumunun amacı, insan onurunu temel alarak insan haklarının korunması ve geliştirilmesi, kişilerin eşit muamele görme hakkının güvence altına alınması, hukuken tanınmış hak ve hürriyetlerden yararlanmada ayrımcılığın önlenmesi ile bu ilkeler doğrultusunda faaliyet göstermek, işkence ve kötü muameleyle etkin mücadele etmektir.

20. 6701 sayılı Kanun’un 9’uncu maddesinde; insan hakları ihlallerini resen incelemek, araştırmak, karara bağlamak ve sonuçlarını takip etmek, ayrımcılık yasağı ihlallerini resen veya başvuru üzerine incelemek, araştırmak, karara bağlamak ve sonuçlarını takip etmek Kurumun görevleri arasında sayılmıştır.

21. Başvuru; AYM’nin 22/2/2023 tarihli ve E. 2022/155, K. 2023/38 sayılı Kararı ile 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu’nun 187’nci maddesinin iptal edildiği, iptal kararının 28/1/2024 tarihinde yürürlüğe girmesiyle birlikte evlilik öncesi soyadını tek başına kullanmak isteyen başvuranın 8/3/2024 tarihinde Antalya Kepez İlçe Nüfus Müdürlüğüne dilekçe ile müracaat ettiği, konu ile ilgili mevzuat çalışmaları devam ettiğinden Nüfus Müdürlüğü tarafından bu talebine yönelik herhangi bir işlem tesis edilmediği ve cinsiyet temelinde ayrımcılığa maruz kaldığı iddiasına ilişkindir.

22. Muhatap İdare başvuranın iddialarına karşılık; TMK 187’inci madde hükmünün 22/2/2023 tarihinde AYM tarafından iptal edildiği ve konu ile ilgili mevzuat çalışmalarının devam ettiğini ve TMK’nın 187’nci maddesinde yeniden bir düzenleme yapıncaya kadar Nüfus Hizmetleri Uygulama Yönetmeliği’nin 24’ncü maddesine göre işlem yapılmaya devam edileceğini ifade etmiştir.

23. AYM’nin 22/2/2023 Tarihli ve E.: 2022/155, K.: 2023/38 sayılı Kararı ile iptal ettiği TMK’nın “Kadının soyadı” kenar başlıklı 187’nci maddesi şu şekilde düzenlenmiştir:

“Kadın, evlenmekle kocasının soyadını alır; ancak evlendirme memuruna veya daha sonra nüfus idaresine yapacağı yazılı başvuru ile kocasının soyadı önünde önceki soyadını da kullanabilir. Daha önce iki soyadı kullanan kadın, bu haktan sadece bir soyadı için yararlanabilir.”

24. AYM ilgili kararında; evlenmeden önceki soyadının evlendikten sonra da kullanılması yönünden kadın ile erkeğin karşılaştırmaya müsait şekilde benzer durumda bulunduğu, erkek evlenmeden önceki soyadını evlendikten sonra da tek başına kullanabildiği hâlde kuralla, kadının evlenmeden önceki soyadını evlendikten sonra ancak kocasının soyadının önünde kullanabileceği öngörüldüğünden karşılaştırmaya müsait şekilde benzer durumda olan eşler arasında cinsiyet temelinde farklı muamelenin yapıldığı, benzer durumda olanlara farklı muamele yapılmasının nesnel ve makul bir nedeninin bulunup bulunmadığının değerlendirilmesinde kamu otoritelerinin belirli ölçüde takdir yetkisi

bulunduğu fakat cinsiyet temelli farklı muamele söz konusu olduğunda kamu makamlarının bu yetkisinin daraldığı, nüfus kayıtlarının düzeninin sağlanması amacının kuralla öngörülen farklı muamelenin makul nedeni olarak kabul edilmesinin mümkün olmadığı değerlendirilmesinde bulunmuştur (AYM, E. No, 2022/155, K. No 2023/38, 22/2/2023).

25. Netice olarak AYM, evlenmeden önceki soyadının evlendikten sonra da tek başına kullanılması bağlamında kadın ve erkek arasında kuralla öngörülen farklı muamelenin nesnel ve makul bir temele dayanmaması sebebiyle eşitlik ilkesini ihlal ettiği sonucuna ulaşmış ve ilgili Kanun maddesi hakkında iptal kararı vermiştir (AYM, K. No: 2023/38, para.47.).

26. Anayasa'nın 153'üncü maddesinin üçüncü fıkrasında “*Kanun, Cumhurbaşkanlığı kararnamesi veya Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü ya da bunların hükümleri, iptal kararlarının Resmî Gazetede yayımlandığı tarihte yürürlükten kalkar. Gereken hallerde Anayasa Mahkemesi iptal hükmünün yürürlüğe gireceği tarihi ayrıca kararlaştırabilir. Bu tarih, kararın Resmî Gazetede yayımlandığı günden başlayarak bir yılı geçemez.*” denilmektedir. Söz konusu hüküm gereği AYM; TMK'nın 187'nci maddesinin iptalinin, kararın Resmî Gazete'de yayımlanma tarihinden başlayarak dokuz ay sonra yürürlüğe girmesine karar vermiştir.

27. Anayasa'nın 7'nci ve 87'nci maddelerinde; yasama yetkisinin münhasıran Türkiye Büyük Millet Meclisinin (TBMM) uhdesinde olduğu hükme bağlanmıştır. Bu bakımdan; kanun koymak, değiştirmek ve kaldırmak yasama yetkisi kapsamında kalmaktadır. Bu çerçevede, 4721 sayılı Kanun'un iptal edilen 187'nci maddesi yerine yeni bir kanun çıkarma yetkisi TBMM'ye ait olduğu açıktır.

28. 6701 sayılı Kanun'un 17'nci maddesinde, yasama yetkisinin kullanılmasına ilişkin işlemlerin başvuru konusu olmayacağı, Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu Kanununun Uygulanmasına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik'in 40'ıncı maddesinde ise yasama yetkisinin kullanılmasına ilişkin işlemlerin Kurumun görev alanına girmeyeceği düzenlenmiştir.

29. Başvuranın iddia ve talepleri yukarıda yer alan gerekçelerle birlikte ele alındığında, başvuranın iddialarının AYM tarafından iptal edilen 4721 sayılı Kanun'un 187'nci maddesinin yerine yeni bir maddenin ihdas edilmesine ilişkin olduğu, kanuni düzenleme yapma görev ve yetkisinin münhasıran Türkiye Büyük Millet Meclisine ait olduğu; 6701 sayılı Kanun'un 17'nci maddesinin dördüncü fıkrası ve mezkûr Yönetmelik'in 40'ıncı maddesi gereği Kurumumuza başvuru konusu teşkil etmeyecek işlemler arasında yer alan başvurunun inceleme şartlarını taşımadığı ve bu nedenle başvurunun kabul edilmez olduğu kanaatine varılmıştır.

V. KARAR

A. Başvurunun KABUL EDİLMEZ OLDUĞUNA,

B. Kararın başvurana tebliğine ve KAMUOYUNA DUYURULMASINA,

C. Karara karşı tebliğ tarihinden itibaren 60 gün içerisinde Ankara İdare Mahkemesine başvurulabileceğine,

3/12/2024 tarihinde, OY BİRLİĞİYLE, karar verildi.

e-imzalıdır

Prof. Dr. Muharrem KILIÇ
Başkan

e-imzalıdır

Av. Alişan TİRYAKİ
II. Başkan

e-imzalıdır

Dr. Burhan ERKUŞ
Kurul Üyesi

e-imzalıdır

Dilek ERTÜRK
Kurul Üyesi

e-imzalıdır

İsmail AYAZ
Kurul Üyesi

e-imzalıdır

Mehmet Emin GENÇ
Kurul Üyesi

e-imzalıdır

Muhammet Ecevit CARTİ
Kurul Üyesi

e-imzalıdır

Saffet BALIN
Kurul Üyesi

e-imzalıdır

Ünal SADE
Kurul Üyesi

e-imzalıdır

Yunus Emre KARAOSMANOĞLU
Kurul Üyesi

e-imzalıdır

Av. Zennure BER
Kurul Üyesi